

Sanatın Bütünleştirici ve İyileştirici Rolü Üzerinden Permakültür Kavramı

Bahadır Kayaalp ¹

Evren Kavukcu ²

Öz

Doğa insanlığın var oluşundan bu yana her haliyle sorgulanmıştır. İnsanoğlu doğadaki barınma ve korunma gibi yaşamsal ihtiyaçlarını gidermek adına doğayı keşfetmeye başlamıştır. Sanatçılar da doğayı geçmişten günümüze kadar inceleyerek eserler üretmişlerdir. Doğanın olağan işleyiş sürecindeki iyileştiricilik özelliği, sanatçıların toplumsal mesajlar vermesine katkı sağlamıştır. Sanatçılar doğadaki uyumu ve kendi kendine iyileştirme özelliklerini eserlerinde kullanarak sanatsal bir ifade aracı oluşturmuşlardır. Doğadaki uyumlu döngüyü esas alan sanatçılar bu sürecin insanlar tarafından da benimsenmesi gerekliliği üzerinde durmuşlardır. Bu doğrultuda sanatçı, doğanın hayatımızdaki vazgeçilmez konumunu izleyiciye aktarmak için iyileştirme ve bütünleştirme kavramlarını odağına almıştır. Bununla birlikte insanların hayatlarını sürdürülebilmesi açısından doğayla uyum içerisinde yaşaması gerekliliği permakültür kavramı ile daha çok ön plana çıkmıştır. Permakültür; toplumun çevre ile uyumlu ve işbirliği içerisinde yaşamını hedefleyen, önemi her geçen gün artan yaklaşımlardan biridir. Permakültür bakış açısının kazandırılması noktasında sanat eserlerinin incelendiği bu çalışma ile sanatın ve sanatçının bütünleştirici ve iyileştirici rolü üzerinden sürdürülebilir bir dünya için daha hassas olunması konusuna dikkat çekilmeye ve farkındalık oluşturulmaya çalışılmıştır. Sanatçıların verdiği eserler permakültür açısından değerlendirilmesi ile sanat aracılığıyla çevresel sorunlar ele alınmıştır. Doğadaki döngüden yola çıkan permakültür; bakış açısının sanatsal açıdan ele alınması ile çevre duyarlılığının artmasına ve kaynakların verimli kullanılmasına katkı sağlamak amaçlanmaktadır. Sanatsal çalışmalarda çevreyi göz önünde bulunduran yaklaşımlar ve yöntemler geliştirilmesi açısından eserler permakültür ile ilişkilendirilmiştir. Yapılan çalışma ile permakültür kavramından yola çıkılarak çeşitli sanat eserleri üzerinden doğa, insan, doğayla uyumlu yaşam, üretim gibi konular irdelenmiştir. Çalışmanın kapsamı permakültür kavramının araştırılması ve sanat ile ilişkisinin belirlenmesidir. Bu doğrultuda permakültür kavramı ile ilgili literatür taraması yapılmış ve eserler incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Permakültür, Ekolojik Sanat, Çevreye Duyarlılık, Geri Dönüşüm, Atık Sanat

Kayaalp, B., & Kavukcu, E. (2024). Sanatın Bütünleştirici ve İyileştirici Rolü Üzerinden Permakültür Kavramı. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 13(5), 1973-1999. <https://doi.org/10.15869/itobiad.1467741>

Geliş Tarihi	13.04.2024
Kabul Tarihi	12.10.2024
Yayın Tarihi	31.12.2024
*Bu CC BY-NC lisansı altında açık erişimli bir makaledir.	

¹ Sanatta Yeterlilik Öğrencisi, Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Resim Bölümü, Erzurum, Türkiye, bahadir.kayaalp@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2945-8552

² Doç, Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü, Erzurum, Türkiye, ewrencetin@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-3422-5542

The Concept of Permaculture through the Integrative and Healing Role of Art

Bahadır Kayaalp ¹

Evren Kavukcu ²

Abstract

Nature has been questioned in every way since the existence of humanity. Humanity has begun to explore nature in order to meet its vital needs such as shelter and protection. Artists have also produced works by examining nature from the past to the present. The healing feature of nature in its normal functioning process has contributed to artists giving social messages. Artists have created an artistic means of expression by using the harmony and self-healing features in nature in their works. Artists who take the harmonious cycle in nature as a basis have emphasized the necessity for this process to be adopted by people. In this direction, the artist has focused on the concepts of healing and integration in order to convey the indispensable position of nature in our lives to the audience. In addition, the necessity of people living in harmony with nature in order to sustain their lives has come to the forefront with the concept of permaculture. Permaculture is one of the approaches that aim for the society to live in harmony and cooperation with the environment and whose importance is increasing day by day. In this study where the works of art are examined in terms of gaining a permaculture perspective, it is aimed to draw attention to the issue of being more sensitive for a sustainable world through the integrative and healing role of art and artists and to create awareness. Environmental problems are addressed through art by evaluating the works of artists in terms of permaculture. Permaculture, which starts from the cycle in nature; aims to contribute to the increase of environmental sensitivity and efficient use of resources by considering the perspective from an artistic perspective. The works are associated with permaculture in terms of developing approaches and methods that take the environment into consideration in artistic works. In the study conducted, issues such as nature, human, life in harmony with nature, and production are examined through various works of art based on the concept of permaculture. The scope of the study is to investigate the concept of permaculture and determine its relationship with art. In this direction, a literature review was conducted on the concept of permaculture and the works were examined.

Keywords: Permaculture, Ecological Art, Environmental Awareness, Recycling, Waste Art

Kayaalp, B., & Kavukcu, E. (2024). The Concept of Permaculture through the Integrative and Healing Role of Art. *Journal of the Human and Social Science Researches*, 13(5), 1973-1999. <https://doi.org/10.15869/itobiad.1467741>

Date of Submission	13.04.2024
Date of Acceptance	12.10.2024
Date of Publication	31.12.2024
*This is an open access article under the CC BY-NC license.	

¹ Doctor of Arts Student, Ataturk University, Graduate School of Fine Arts, Department of Painting, Erzurum, Türkiye, bahadir.kayaalp@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2945-8552

² Assoc. Prof, Ataturk University, Faculty of Fine Arts, Department of Painting, Erzurum, Türkiye, ewrencetin@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-3422-5542

Giriş

Permakültür, doğaya karşı çıkmak yerine onunla uyumlu bir şekilde yaşamaya dair pratik bir felsefedir. Permakültür Dünya'ya özen gösterme, insanları önemseme, adil paylaşım yapma ve doğayla karşılıklı bağımlılık gibi kavramları öne çıkaran bir yaklaşımı temsil etmektedir. Dünyayı koruma ilkesinden yola çıkan permakültür, küresel kaynak kıtlığı ve çevre kirliliğiyle ilgilenmektedir. Bu nedenle permakültürün son derece çevre merkezli olduğu, doğa dostu olma görüşünü benimsediği anlaşılmaktadır. Permakültür, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımına olanak tanıyan teknolojik gelişmeyi savunmaktadır. Permakültür etiği ve ilkeleri sürdürülebilir yaşam uygulamalarıyla uyumludur (Suh, 2022, s. 1). Çevre sorunları konusundaki farkındalığın küresel anlamda merkezi bir konuma gelmesiyle birlikte, doğal dengeyi bozmadan en verimli düzeyde yaşamın sürdürülmesi araştırmacılar için kritik bir konu haline gelmiştir. Bu doğrultuda son zamanlarda sürdürülebilirliği sağlamak için eko-sistemlerle adil etkileşime dayalı olan permakültür yaklaşımına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda permakültür, sürdürülebilir doğal kaynak yönetim sisteminin tasarlanmasındaki süreci etkili bir şekilde ele alma becerisine sahiptir (Akhtar vd., 2016, s. 31). Sürdürülebilir tasarım teknikleri içeren permakültür birçok alanda etkisini göstermektedir. Permakültürün temel fikri, birden fazla doğal unsuru kullanarak insanların ihtiyaçlarını karşılayan bir sistem yaratmak ve doğal ekosistemlerden ilham almaktır. Permakültürün hedef ve öncelikleri sürdürülebilirliğin temel ilkeleriyle aynıdır. İlkeleri, dünyanın her yerinde, farklı iklim koşullarında ve kültürel çevrelerde yaşayan insanlar tarafından sürekli geliştirilmektedir. Permakültür, doğanın işleyişini örnek alarak sürdürülebilir tasarımlar gerçekleştirmenin bir yöntemidir. Böylece sürdürülebilir bir yaşam alanı oluşturmak için kaynaklarımızı en elverişli şekilde kullanabiliriz (Svetlana vd., 2018, s. 66). Birbirlerini destekleyecek öğeleri uyumlu bir şekilde bütünleştirmek için öğeler arasında yeni bağlantılar oluşturmak, permakültür tasarımının özünde yer almaktadır. Yararlı ilişkiler kuran permakültür, üretken ve dayanıklı bir sisteme katkı sağlamaktadır. Doğal döngüleri esas alan permakültür, çeşitli unsurları uyumlu bir şekilde bir araya getirerek, en güçlü etkiyi gerçekleştirmede kimi zaman küçük değişiklikler yaparak eserleri halihazırda var olanın üzerine inşa etmeye çalışmaktadır (Ricaud, 2015, s. 200).

Permakültür çok işlevli olmayı teşvik edip, kendi kendine yeterli bir sistemi ön plana çıkarmaktadır (McLennon vd., 2021, s. 4553). Permakültür, ekosistem hizmetlerinin sunumunu optimize etmek amacıyla geleneksel ve geleneksel olmayan yönetim uygulamalarını stratejik olarak bütünleştiren, uluslararası kabul görmüş sürdürülebilir bir modelidir. Yararlı ekosistem özelliklerini ve süreçlerini hedef olarak ürün çeşitlendirmesini, uzun ömürlülüğü ve doğayı korumayı birleştirmektedir. Permakültür temelinde doğal süreçlerin gözlemlerinden ilham almaktadır (Hirschfeld ve Van Acker, 2021, s. 794).

Permakültürü sanat açısından ele aldığımız zaman sanat, sanatçı ve izleyicisinin doğa ile uyumlu yaşayabilmesini amaçlamaktadır. İnsanlar yaşamları boyunca sürdürülebilir, daha iyi imkanlar ile daha konforlu yaşamayı istemektedir. İçerisinde bulunduğumuz yüzyıl yaşamsal ihtiyaçlar üzerinden düşünüldüğünde kaynakların doğru kullanımını gerektirmektedir. Çünkü yaşamının sürdürülebilirliği kaynakların ne kadar etkili kullanıldığına bağlıdır. Ekolojik dengenin bozulması, doğal afetlerin artması, küresel iklim krizleri ve beraberinde ortaya çıkan hastalıklar, dünya genelinde savaşların

meydana gelmesi insanların yaşam alanlarına müdahale etmektedir. Bu doğrultuda sanatçılar yaşanan olaylara kayıtsız kalmayarak sürdürülebilir bir dil ortaya koymaya çalışmaktadırlar.

Sanatçılar eserlerinde sürdürülebilirlik kavramını ele alırken teknolojik imkanlardan faydalanmaktadırlar. Doğayla uyum içerisinde yaşamın bir göstergesi olan permakültür açısından verilen eserlerde de teknolojinin sunduğu imkanlar kullanılmaktadır. Bu bağlamda özellikle yaşam döngüsünde mücadele verirken teknolojinin konfor, zaman, mekân ve malzeme konusunda sunduğu sınırsızlıktan faydalanmak, permakültür açısından değerlendirilebilir. Sanatçılar insan ve doğanın tam uyum içerisinde yaşamasını destekleyecek nitelikte eserler vermeyi hedeflemektedir. Bu noktada toplumsal olaylar karşısında faydalı üretimler yapabilmek için sanatçılar tepkilerini eserleri üzerinden izleyicilere daha kolay ulaştırabilir. Ayrıca toplumsal olaylara karşı gösterdikleri hassasiyetin bir göstergesi olan bütünleştirici rolleri ile topluma fayda sağlayabilirler. Sanatçılar toplumda bütünleştirici rol üstlenirken, doğanın iç döngüsünü esas alarak eserleri ile iyileştirmenin gerçekleşmesine de katkı sağlamaktadırlar. Bu rolleri doğrultusunda sanatçılar doğanın katledilmesine göz yummamak için çevrenin temiz kullanılması gerektiğine dair bir tepki niteliğinde atıkları sanatın bir malzemesi haline getirmektedirler. Atık objelerden kalıcı sanat eserleri üretmektedirler. Bu tür çalışmalar ile çevresel duyarlılık kazanımına, atıkların ayrıştırılıp geri dönüşüme kazandırılma hassasiyetine ve doğa ile uyum içerisinde olmanın önemine dikkat çekmeye çalışmaktadırlar.

İnsanlara faydalı olmak adına kimi sanatçılar toplumların öncüleridir. Bu doğrultuda doğa için etkili bir mesaj dili oluşturularak sanatın iyileştirici rolünü üstelenmiş olmaktadır. Sanatçılar üreteceği eserler ile insanlara permakültürün varlığını daha iyi bir dille ifade etmektedirler. Sanata bu noktadan baktığımızda permakültür açısından iyileştirici ve bütünleştirici özelliğini görebilmekteyiz. Çalışma kapsamında öncelikli olarak permakültür kavramı açıklanacak olup, permakültürün etkileri sanatçıların süreçteki iyileştirici ve bütünleştirici rolü ile ele alınacaktır. Son olarak çevreci yaklaşımlardan biri olan yenileyici tasarımla yapılan çalışmalara ve kültürel ya da kamusal mekanların sanat açısından permakültüre katkıları ile üretilen eserler incelenecektir.

Permakültür Kavramı

Permakültür, etik bir tutuma ve pratik bir tasarım sürecine ilişkin bütünsel olarak sürdürülebilirlik kavramı ile desteklenebilecek doğa ile uyumlu bir yaşam tarzını ifade etmektedir. Avustralya'nın 1970'lerdeki Sosyo-politik toprağa dönüş özelemlerinin ardından icat edilen permakültür kavramının ortaya çıkışı itibariyle tarımsal sistemlere ilişkin teorileri ifade etse de geliştiği günden bu yana geniş kapsamlı bir uluslararası taban hareketine dönüşmüştür (Fiebrig vd., 2020, s. 379). Permakültür kavramı sadece ziraat alanında değil insanların yaşam alanlarının bir parçası olan sanat, mimarlık, kentsel tasarımlar, şehir planlama ve endüstriyel alanlar gibi birçok alanda etkisini göstermektedir. Birçok alanda etkisini gözlemlediğimiz permakültür hareketi popülaritesi giderek artan yeni bir ekolojik paradigmanın bir parçasıdır. Bu doğrultuda permakültür, ekolojik açıdan insan yaşamını etkileyen geniş bir alan içerisinde yaşam alanlarına uygun sürdürülebilir bir dünyanın yeniden inşası olarak adlandırılmaktadır (Rothe, 2014, s. 1). "Permakültür "permanent culture", 'kalıcı kültür' ve "permanent

agriculture" 'kalıcı tarım' kavramlarından oluşmuştur" (Üsküplü ve Polat, 2019: 245). Permakültürün çevresel sorunları ele alırken, iyi yaşamı sürdürmeye destek olmayı amaçlamaktadır. Böylece çevre ile uyumlu bir şekilde yaşamayı vizyon haline getirmektedir. Permakültür ile insan hayatına etki eden tasarımlar gerçekleştirilirken, doğanın özüne uygun gelişmeler hedeflenmektedir. İnsan yaşamını ya da konforunu dizayn ederken doğayı katletmekten kaçınarak entelektüel bir manevra ile sosyal sistemler için doğal çözümleri benimsemektedir. Sanat açısından özellikle bu manevra güzel bir mesaj dili oluşturmaktadır (Taylor Aiken, 2017, s. 172).

Permakültür doğanın işleyişini anlayarak, bu işleyiş sürecini benimsemekte ve insanların yaşam alanlarına etki eden tasarımları şekillendirmeye çalışmaktadır. Permakültür doğal olarak tasarlanmış sosyal sistemleri, yeryüzünün bakımı, insanların bakımı ve adil paylaşımı olmak üzere üç permakültür etiği ile karakterize edilmektedir. Bu doğrultuda insan ve doğa için üretilen sanatsal tasarımlarda ekolojik sistemi göz önünde bulundurmaya öngörmektedir. Entegre bir vizyonu temsil eden permakültür, doğanın kalıplarını yansıtan sosyal ve çevreci tasarımlara odaklanmaktadır (Taylor Aiken, 2017, s. 175-178). Permakültür yalnızca sürdürülebilir uygulamaları hayatımıza kazandırmakla kalmayıp aynı zamanda yenilenme ve dayanım gücü yüksek ürünler tasarlamayı da hedeflemektedir. Kapsamlı bir sürdürülebilirlik konsepti olan bu eğilim genel olarak çevre ve gıda krizlerine yönelik farkındalık yaratmaktadır (Fiebrig vd., 2020, s. 392).

Permakültür sanat, mimarlık ve endüstriyel kavramlar üzerinden ele alındığında, sürdürülebilirliği artırmak için günümüz dijital dünyasında yeniden form üretmek ya da katledilen doğadaki objeleri yeniden cisimleştirmek adına çevre dostu olmayı hedefleyen sanatsal bir ifade aracının geliştirilmesi gerekmektedir. Hobart Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olan Bill Mollison ve öğrencisi David Holmgren'in çalışmalarından ortaya çıkmıştır. Permakültür bunu yapabilmek için ekosistemlerin doğal işleyişini gözlemlemektedir. Doğal ekosistemlerin çeşitliliği, istikrarı ve dayanıklılığı ile üretken sistemlerin tasarımını ve bakımını temsil etmektedir. İnsanların uyumlu bir şekilde bütünleşmesini, yiyecek, enerji, barınma ve diğer maddi ve maddi olmayan ihtiyaçlarının sürdürülebilir bir şekilde sağlanmasını içermektedir. Permakültürün ardındaki felsefe, doğal sistemlerle rekabetten ziyade iş birliği ile ilgilidir. Aceleci eylem yerine uzun süreli ve derinlemesine düşünülmüş bir gözlemi yansıtmaktadır. Bu ayrıca tek bir üretken işlev yerine sistemlerin tüm işlevleriyle incelenmesini gerektirmektedir. Sistemlerin kendi evrimsel potansiyellerini ortaya koymasına da olanak tanımaktadır. Permakültür, yaşam alanında hiçbir zaman değişmez kuralların olmayacağını kabul etmekte, sürekli değişimi temsil etmekte, canlı sistemleri araştırmaya çalışmaktadır (Lapoutte, 2020, s. 485-486). Hem Bill Mollison hem de David Holmgren, başlangıçta esas olarak, başka yerlerde olduğu gibi Tazmanya'da da kentlerden kırsal alanlara taşınan "yerlilere dönüş" yapan pek çok kişiye destek sağlamak amacıyla permakültürü tasarlamıştır (Centemeri, 2020, s. 5).

Permakültür çevresel, sosyal ve ekonomik yönleri birbirine bağlayan bir yaklaşımdır. Yenilikçi yaklaşımları ve doğal görünümü nedeniyle gençler de dahil olmak üzere her yaşta insanın ilgisini çekmektedir. Toplumun permakültüre ilgisinin artması pratikte yaygınlaştırılmasına yönelik ihtiyacı da beraberinde getirmektedir. Permakültür, doğal kaynakların korunması ve daha fazla kendi kendine yeterliliğin sağlanması için yeni fırsatlar anlamına gelmektedir. Permakültür sürdürülebilirliğe katkı sağlayan ekolojik bir yeniliktir. Yeşil yani çevre dostu teknolojiler veya ürünler permakültürün önemli

örneklerindedir. Permakültür; tarım, enerji, doğal yapılaşma, ormancılık, atık yönetimi, arazi kullanımına yönelik akıllı çözümler ve yeşil teknolojileri içeren disiplinler arası uygulamaların bir birleşimidir (Korže, 2018, s. 34). Çevre krizi, insan-doğa ilişkilerinde önemli düzenlemelere yol açmış olup küresel bir medeniyetin tüm kazanımlarının yeniden düşünülmesine öncülük etmiştir. İnsanlar da doğanın bir parçasıdır ve doğal sistemin unsurlarıyla iyi bir etkileşim olumlu sonuçları getirmektedir (Cherdymova vd., 2019, s. 692). Sürdürülebilir kalkınmaya zarar veren küresel ısınma, atık sorunu, erozyon, gibi çevresel sorunlar, 20. Yüzyıl'ın ikinci yarısından itibaren dünya genelinde sıklıkla gündeme gelmeye başlamıştır. Sanatçılar ise bu sürece kayıtsız kalmayarak hem çevre hem de toplum için tehlike oluşturan çevre sorunlarına eserlerinde yer vermişlerdir (Mamur, 2017, s. 1001).

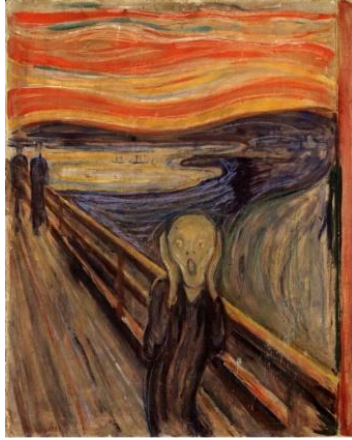
Sanatçılar toplumların yaralarını sarmada sanatın iyileştirici rolü üzerinden mekanların iyileştirilmesinde etkili olmakta, iyileştirici eser verme yöntemleriyle kamusal mekanlarda uygulamalar yaparak çevresel psikolojiyi düzeltmektedirler. Ayrıca farklı uygulamalarla mekanın çevre ile etkileşimdeki özgünlüğünü koruyarak düzenlemeler yapmaktadırlar (Salihoğlu, 2019, s. 264). Kamusal alanlar toplumların genel yaşamını sürdürdüğü sürekli etkileşim halinde olduğu, günlük yaşam ihtiyaçlarını giderebildiği ortak bir alandır. Bu alanlar özellikle sanatçılar için malzeme açısından önemli bir öğedir. Kamusal alanlar insanların zihninde en çok kodlanmış alanlar olduğundan bu alanlardaki yapılacak olan değişimler hemen bir farkındalık ögesine dönüşebilir. Bu yüzden kamusal alanlar herkesim için önemli olduğu kadar sanatçılar için ayrı bir yere sahiptir. Teknolojik algı günümüzde insan hayatını etkisini altına almış kültürel, sosyal ve endüstriyel evrimi ile dünyamızı olumlu ve olumsuz değişimlere sürüklemiştir. Teknoloji yaşam alanlarında sürekli değişimler ortaya çıkarmaktadır. Teknoloji çağımıza hız kazandırırken bir yandan yaşam kalitesinin artmasına ve bir yandan da çözülmesi güç karmaşık bir dünya düzeni inşa etmektedir. Özellikle bu ortam sanatçılar için önemli kavram haline gelmiş değişen dünya ve ilerleyen teknoloji, sanatçıyı ve sanat- malzeme ilişkisini de etkilemiştir (Kılıç ve Şener, 2022, s. 187-188). Bilişim Devrimi'ni yaşamakta olan toplumlar doğa için daha pozitif üretimler geliştirmektedir. Bu kapsamda kentsel gelişim ivmesinde çağdaş düşünme ve sanat biçimlerinin kamusal alanlarda toplumla bir araya getirilmesi, oldukça önemlidir. Ayrıca, ekonomik ve politik anlamda merkezi bir konuma sahip olmak kentlerin sanatsal etkinliklere olan ilgisini artırmaktadır. Kamusal alanda sanatçının ürettiği eserler hem mekân ve toplum arasındaki iletişimi hem de insan-çevre etkileşimin olumlu yönde etkilemektedir. İletişim ve etkileşim noktasında önemli bir rol üstlenen sanatsal çalışmalar aynı zamanda kamusal alandaki verimliliği ve üretkenliği artırmaktadır. Mekanlardaki sanat ve tasarım uygulamaları görsel iletişim açısından etkili olmakta ve izleyicide psikolojik anlamda olumlu bir etki yaratmaktadır. Sanatın toplumla buluşması, kamusal alanlarda daha çok yer edinmesi, kent dokusunda kültürel dönüşümler ile sosyal yapısının gelişmesine katkı sağlamaktadır (Parlakkalay, 2020, s. 1158).

Permakültürün Sanat Üzerindeki İyileştirici ve Bütünleştirici Etkisi

Permakültür açısından doğaya duyarlı sanatsal üretimlerin gerçekleşmesinde özellikle yeryüzü ve arazi çalışmaları önemli rol oynamaktadır. Ekolojik sanat çerçevesinde eser veren sanatçılar kimi zaman doğada buldukları malzemeleri şekillendirmekte kimi zaman ise atık olarak nitelendirilebilecek malzemeleri yeniden şekillendirerek bir sanat eserine dönüştürmektedirler. Sanatçılar sürdürülebilirlik ve çevresel farkındalık adına,

küresel çevre problemlerine çözüm bulmak için sorumluluk mesajları vermekte ve insanları çevre sorunları hakkında düşünmeye teşvik etmektedirler. Joseph Beuys, Yoko Ono, Andy Goldsworthy, Mierle Ukeles, David Hansen, Mel Chin, Maro Michalakakos gibi sanatçılar ekoloji ve sürdürülebilir sanat uygulamaları ile çevresel sorumluluğa dikkat çekmişlerdir (Mamur, 2017, s. 1000). Ekolojik sanat hareketi çevre duyarlılığı, insan ve doğa birlikteliği üzerine inşa edilen evrensel bir alandır. Ekolojik sanat dünyanın kaynaklarını korumayı ve iyileştirmeyi amaçlayan bir sanat türü olduğu söylenebilir. Bu bağlamda ekolojik sanat çerçevesinde eser veren sanatçılar doğayla uyumlu bir şekilde yaşamayı, çevrenin gördüğü zararı onarmayı ve çevresel farkındalık oluşturma amacıyla eserler üretmektedirler (Arıkan, 2021, s. 86). Sanatçılar doğayla sanat aracılığıyla iletişim kurarak sosyo-kültürel katkılar ile ekolojik sistemi iyileştirmeye çaba göstermektedirler. Ekolojik sanatın temeli 1960'larda ortaya çıkan yeryüzü sanatı, arazi sanatı, çevresel sanat gibi çağdaş sanatın çevre ile kurduğu ilişkiden üretilen sanatsal faaliyetlere dayanmaktadır (Çakıroğlu, 2022, s. 30). Sanatsal faaliyetler ile sanatçılar çevresel problemleri ele almaktadırlar. Bazı sanatçılar, plastik atık sorununa dikkat çekecek eserler üretmişlerdir. Bu doğrultuda gerçek plastik atıkları dönüştürerek; kendi malzeme ve tekniklerini farklı bir dille ele alan eserler vermişlerdir. Güncel konulardan biri olan plastik atık problemine duyarlılık gösteren sanatçılar çevresel temaları işleyen sergiler ve bienaller düzenlemişlerdir (Sevim ve Tan, 2020, s. 162).

Sanatçılar doğadaki olayları gözlemleyerek eserlerini yansıtmışlardır. Ayrıca yaşanan doğa olaylarından etkilenen sanatçılar psikolojik süreci eserlerine entegre etmektedirler. Böylece aslında duygularını izleyiciyle paylaşmaktadırlar. Dünyayı etkileyen atmosferik olaylardan biri olan Krakatao Yanardağı'nın patlaması sonucunda Edvard Munch, psikolojisinin derinden etkilendiğini belirterek gökyüzünün çığılığı olmuştur. Figüratif resimlerinde duygusal ifadelerle yer veren sanatçılardan biri olan Munch, her zaman geçtiği köprünün üzerinde gökyüzünü seyrederken patlamanın etkisi ile kızışan alanı görünce gökyüzünün doğaya çığılık attığı mesajını vererek duygusal yansıma sergilemiştir (Resim 1.) (Özdemir, 2022, s. 1547). Sanatçı insan ve doğa ikilisi üzerinden dışavurumcu bir tavır ile Oslo gibi önemli bir kentte meydana gelen patlamayı konu olarak ele almıştır. Volkanik patlama ile meydana gelen doğadaki hasarın insanlar üzerindeki psikolojik etkilerini resmetmiştir. İnsanların doğa ile tam uyumlu yaşamlarının bozulmasına ilişkin kaygıları ikonik bir dille ifade etmiştir. Kan kırmızısına boyanmış bir gökyüzü ile köprü üzerinde sonsuz bir çığılık atarak Oslo'ya bakan bir insanı resmederek kaygılarını yansıtmıştır. Permakültür açısından önemli bir imge olan kamusal bir alanı resmedip insan ve doğanın tam uyumlu bir şekilde yaşayabilmesinin önemini vurgulamıştır. Ayrıca insanları psikolojik olarak rahatlatmak ve zarar gören doğanın da sürdürülebilir anlamda iyileştirilmesine yönelik topluma mesaj vermektedir.

Resim 1. Edvard Munch, “Çılgılık”, (1893), karton üzerine yağlıboya, tempera, pastel ve mum boya, 91x73,5 cm.

Doğa ve sanat arasında güçlü bir bağ kuran sanatçılardan Giuseppe Penone, organik malzeme kullanımını tercih etmektedir. Doğayla bütünleşmeye vurgu yapan sanatçı ağaçların estetik yönlerine odaklanmaktadır. Sanatçı, insanın doğanın bir parçası olduğunu ve bu karşılıklı ilişkide insanın doğa olmadan hayatını sürdüremeyeceğini ileri sürmektedir. Bu bağlamda insanın doğa için endişe duyması gerektiğini düşünmektedir. Çalışmalarında kullandığı ağaç formları eserlerinde kullandığı bir malzeme değil eserin ayrılmaz bir parçasıdır. Sanatçı, doğa ve insan arasındaki bağı ifade etmede özellikle ağaçları kullanılmaktadır (Uyar ve Aktuğ, 2021, s. 1248). Ekolojik bilincin oluşmasına eserleriyle önemli katkı sağlayan sanatçı, kendi elinin çelik dökümünü bir ağaca yerleştirmiştir. Doğaya verilen zararın da gözler önünde serildiği bu etkileyici çalışmada insan boğazının sıkılması kadar acı bir his dışı vurulmaktadır. Bu eser doğaya verilen zarardan duyulan endişenin de bir yansımasıdır. (Resim 2.) (Özden, 2023, s. 251). Sanatçı sürdürülebilir bir yaşama yönelik, insan ve doğanın tam uyumlu bir düzen içerisinde yaşaması gerektiğini ifade etmek için doğaya zarar veren insanların duygularını ele almıştır. Bu doğrultuda empati dili ile doğanın acısını ona zarar veren insanın daha iyi anlayabilmesi için kendi eliyle kendi boğazını sıkıyan bir insanın duygusunu dile getirmiştir.

Resim 2. Giuseppe Penone, 1968-2003, Bu Noktanın Dışında Büyümeye Devam Edecek

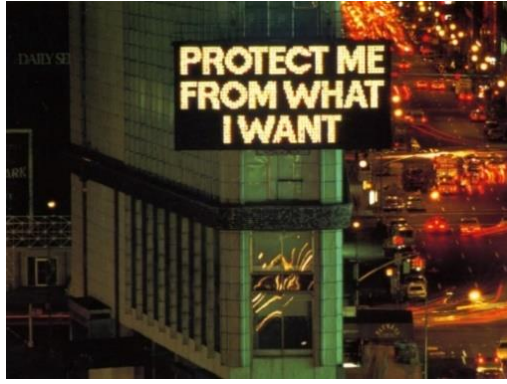
Her geçen gün artan çevre sorunlarına karşı sanatçılar ekolojik düzeni koruyan ve sürdürülebilirliğe katkı sağlayan yaklaşımlar benimsemektedirler. Sürdürülebilirlik açısından sanatçılar eserlerinde doğayı gözeterek hareket etmeli ve çevreye verilen zarar noktasında farkındalık oluşturmak için izleyiciye etkili mesajlar verebilmelidir. Bu doğrultuda malzeme seçiminde ve baskı sürecinde sürdürülebilirlik göz önünde bulundurulmalıdır (Dokuzlar, 2018, s. 48). Çevre sorunlarına veya doğaya yönelik sorumluluk esasında sanatsal faaliyetlerin temelleri yeryüzü ve arazi sanatına dayanmaktadır. Ekolojik sanat eserlerinin öncü çalışmalarından biri olan Roberth Smithson' un "Spiral Jetty (Sarmal Dalgakıran)" (Resim 3.) adlı çalışması petrol çıkarırken ekolojinin gördüğü zararı yansıtmak için gerçekleştirilmiştir (Mamur, 2017, s. 1002). Sanatçı yer altı kaynaklarının işlenmesi sonucunda meydana gelen çevre kirliliğinin önüne geçmek için yapılan bir ıslah çalışmasında kötü görüntüler oluşturan kayalıkları malzeme olarak kullanmıştır. Doğanın da sanatın bir parçası olduğunu ifade etmek için kayalıkları spiral formuna sokarak bir dalga kıran meydana getirmiştir. Atıl olan kaya parçaları sürdürülebilir bir doğanın parçası haline getirerek doğadaki işlevselliğini artırmıştır. Yapılan bu ıslah çalışması ile toplum yararına kaynak üretirken çevreye verilen zararın göz ardı edilmesini girdap formuyla dile getirilmiştir. Doğaya verilen zararın en aza indirgenmesi düşünülmüştür. Böylece doğaya verilen zararın kalıntıları estetik bir dille ıslah edilmiştir.

Resim 3. Roberth Smithson, Spiral Jetty, 1970

Teknolojik imkanlarla sanatı ifade aracı olarak kullanan Amerikalı sanatçı Jenny Holzer eserlerinde şiddet, baskı, güç, savaş ve ölüm gibi konuları işlemektedir. Sanatçı ürettiği eserlerinde geniş kitlelere ulaşabilmek adına yazı dili ile teknolojik araçları bir araya getirmektedir. Bu doğrultuda yazıyı sıklıkla halka ulaşmada kullanan sanatçı ele aldığı konuları çarpıcı bir şekilde sunarak farkındalık yaratmaktadır (Cançat, 2018, s. 333). Jenny Holzer, ilk zamlarda led ışıklar ile ürettiği çalışmalarını zamanla projeksiyon kullanarak çoğunlukla New York olmak üzere büyük metropollerin önemli kamusal binalarına yansıtmaktadır. Sanatçı düşüncüyü aktaran görüntü-metinleri iletişimin ana teması olarak kullanmaktadır. Düşüncelerini ışıklı tabelalarla somut hale getiren sanatçı bu yöntemle fikirlerini izleyicilerle paylaşır. Işıklı ekranlarla düşünceleri yansıtan akan kelimeler düşüncelerin bir sesidir. Metinler kullanılarak binalarda ışıklandırma yapılması izleyiciler için ilgi çekici olmaktadır (Karaçalı, 2018, s. 60). Teknolojik araçları çalışmalarında etkin bir şekilde kullanan sanatçı özellikle LED ve büyük projeksiyon

cihazları kullanmaktadır. Görsel bir şölen ve büyüleyici bir etki yaratmaya çalışan sanatçı “PROTECT ME FROM WHAT I WANT (BENİ İSTEDİĞİM ŞEYDEN KORU)” (Resim 4.) adlı çalışması ile istek ve tüketimin kısır döngülerinin parodisini ironik bir şekilde ışıklı sunumla aktarmıştır (Bayraktar, 2021, s. 65-66). Düşünceyi metinle yansıtan sanatçı; cesur, aktif, kendinden emin bir psikolojik etki sunan görsellerle metnin anlamı daha da pekiştirerek izleyicinin fikirlerine dokunur, onların dikkatini çeker ve kimi zaman heyecanlandırır (Saygı, 2016, s. 90). Sanatçı aşırı tüketimin çevre üzerindeki olumsuz etkilerini ifade etmek için LED ışıklar ve projeksiyon cihazını kullanmaktadır. Işıklı metinler ile tüketim ve doğa arasındaki dengenin kurulmasına dikkat çeken sanatçı ihtiyaçların karşılanmasında çevrenin göz önünde bulundurulması gerekliliği üzerinde durmuştur. Sanatın kavramsal dili üzerinden kamusal alanda bina yüzeyine ışıklı harfler yerleştiren sanatçı topluma mesaj vermek için “PROTECT ME FROM WHAT I WANT (BENİ İSTEDİĞİM ŞEYDEN KORU)” cümlesini oluşturarak konuşma dilinin sessiz bir kavram olduğunu göstermektedir.

Resim 4. Jenny Holzer'ın, Beni isteklerimden korusun, 1983

Andy Goldsworthy doğayı soyutlamacı bir bakış açısı ile incelemekte, sanatını doğanın içsel öğeleriyle bir bütün olarak ele almayı amaçlayan eserler üretmektedir. Sanatında doğanın sunduğu imkanlar ile hareket eden sanatçı çevre bilinci ve toplumsal duyarlılık ile ekolojik sanat farkındalığına katkıda bulunmuştur (Kıral ve Paç, 2022, s. 144). Andy Goldsworthy'nin sanat eserlerinde kırılğan doğayı koruma ve doğal çevreyle etkileşime geçerek çevre bilincini artırma ön plana çıkmaktadır. Sezgiselliği ve doğaçlamayı yöntem olarak kullanan Goldsworthy, doğanın nesneleştirilmesine ve doğadan uzaklaşıp bir yaşam sürmeye direnmektedir (Shobeiri, 2021, s. 24). Sanatçı eserlerinde çevreye saygı duyarak doğanın işleyiş mantığına müdahale etmeden hareket etmektedir. Eserlerini içselleştirerek gerçekleştiren sanatçı doğayla bütünlük içinde onun yönlendirmelerini doğrultusunda ilerlemektedir. Sanatçı daire şeklini farklı malzemeler ile defalarca çalışmıştır. Ayrıca çukurlar, delikler, boşluklar, oyuklar sanatçının sıklıkla tercih ettiği formlardır (Resim 5-6) (Kozlu, 2013, s. 361). Goldsworthy'un eserlerinde çokça yer verdiği formlardan biri de dairedir. Daire formunu kullanarak sonsuzluğu, dişliliği, başlangıcı, yeniden hayata dönüşü izleyiciye göstermek istemiştir. Aslında birçok eserin temelinde dairesel formlar bulunmaktadır. Bu formlar Goldsworthy'nin birçok eserlerinde yer alan kum taşları, asılı taşlar, parçalanmış taşların çalışmalarının önemli parçalarıdır. Bunlar kimi zaman dairesel şekillerde, kimi zaman da oyuklarda, deliklerde ve boşluklarda yer almaktadırlar. Sanatçı sanatın kalıcılığı gerekliliğinden vazgeçerek, doğu felsefesinin

kendiliğindenlik durumuna yönelmiştir (İlden ve Tufan, 2020, s. 73). Doğayı iyileştirmeyi göz önünde bulunduran sanatçı doğanın kendi form ve malzemelerini kaynak olarak kullanmıştır. Doğayı daha estetik bir dille yeniden yorumlayarak yaşanabilir bir doğa konusunda daha bilinçli hareket edilmesine dikkat çekmektedir. Doğanın kendi formlarını kullanarak doğal yaşama verilen zararın boyutunu göstermektedir.

Resim 5. Andy Goldsworthy'un Çevresel Sanat Çalışmaları, İsimsiz

Resim 6. Andy Goldsworthy, Rowan Yaprakları ve Delik, Yorkshire Sculpture Park, 1987

Çevreci sanatın önemli temsilcilerinden olan Mel Chin eserin kendi kendini besleyen bir yapıya sahip olması gerekliliği üzerinde durmaktadır (Oğuz, 2015: 59). Mel Chin 1990 yılında gerçekleştirdiği "Revival Field" (Resim 7.) adlı çalışmasında kirlenmiş bir toprağı arındırmıştır. Rufus L. Chaney adlı bir bilim adamıyla işbirlikçi çalışmasının sonucunda zehirli atıkların olduğu bir alanın etrafını çitlerle çevirerek restorasyon çalışması yapmıştır. Bölgede zehirden arındırma yapan Chaney ve Chin öncelikle yerel ekosisteme uygun metali ve minareli içinde tutabilme özelliğine sahip bitkileri araştırmıştır. Bitkilerle ilgilenilmesi ve alanın bakımının yapılması ile alanın zehirden arındığı tespit edilmiştir. Atıklardan arındırılan bölgede yeniden bir canlanma görülmüştür. (Mamur, 2017, s. 1006). Çevrenin korunması ve atıkların verdiği zararın önüne geçilebilmesi açısından önemli bir sanatçı olan Mel Chin'in çalışma yaptığı alan için yapılan işin tekrarlama ile tüm alan zehirden arındırılmıştır (Oğuz, 2015, s. 59). Doğaya duyarlı bir yaklaşım ile hareket eden sanatçı yapılan çalışma ile iyileşebilme konusuna dikkat çekmiştir (Gürpınar vd., 2023, s. 8). Doğayı iyileştirmeyi amaçlayan sanatçı üretmiş olduğu eserlerinde çevre duyarlılığını ön planda tutmuştur. Bilinçsizce kirlenilen doğayı atıklardan arındırılarak sanatın iyileştirici rolü üzerinde çevreye duyarlı bir yaklaşım benimsemiştir.

Resim 7. Mel Chin, 1991, Revival Field (Canlandırma Alanı), Pig's Eye Landfill, St. Paul, Minnesota, Tehlikeli atık depolama sahasındaki tesisler ve endüstriyel çitler; yaklaşık 60 x 60 x 9

Sanatçılar doğanın iyileştirilmesi noktasında eserleriyle topluma ışık tutmaktadır. Lynne Hull eserlerinde doğayı yeniden kazanmaya yönelik önerilerde bulunmuştur. Sanatçı, vahşi yaşam alanlarının devamlılığının sağlanmasına yönelik verdiği eserlerle işlevselliği daha çok göz önünde bulundurmuştur. Sanatçı vahşi yaşamın sürdürülebilirliği açısından doğada iyileştirmeler yapmak istemiştir. Sanatçı, "Lightning Raptor Roost" (Resim 8.) adlı çalışmasında yaban hayatında yaşamın devam edebilmesi için göçmen kuşların konaklayabilecekleri alanlar oluşturmuştur (Akkol, 2018, s. 425-426). Bu çalışmada göçmen kuşların yaşamanı sürdürebilmesi, dinlenmesi için bir dizi güvenli alan oluşturulmuştur. Bu çalışma sonrasında yapılan araştırmada pas başlı şahinlerin, baykuş ve kartalların oluşturulan alanlarda yuva yaptıkları kanıtlanmıştır (Aydın ve Zümrüt, 2013: 63). Sanatçı yaban hayatının devamlılığı için göçmen türlerinin kendi oluşturduğu yuva kültüründen faydalanarak, doğadaki organik formlu malzemeleri kullanıp yaban hayatının doğa açısından önemini vurgulamıştır. Sanatçı yapmış olduğu çalışmalarda insan, yaban hayatı, doğa ve yaşadığımız çevredeki hâkim olduğumuz alanların daha korunaklı olması özellikle yaban alanlarındaki yaşayan hayvanlara zarar vermeden bir arada yaşayabilmeyi odağına almıştır. Yaban hayatın yaşam alanlarına estetik dokunuşlar yaparak ekosistemin döngüsüne katkı sağlamıştır.

Resim 8. Lynne Hull, Lightning Raptor Roost, 1994

Katie Paterson ise önemli bir çevresel problem olan buzulların erimesine yönelik bir farkındalık oluşturmak için iletişim öğeleri kullanmıştır. Bir telefon vasıtasıyla buzulların erimesine ilişkin sesleri izleyiciyle buluşturmak isteyen Paterson, insanlarda bir farkındalık sağladığını düşünmektedir (Resim 9.) (Karaca, 2018, s. 238). Sanatçı çevresel sorunlara farkındalık yaratmak için geleneksel yöntemlerin dışında daha kalıcı bir söylem oluşturarak galeri mekânında eriyen buzul görüntülerinin resmini ve bir telefon numarasını sergilemiştir. Özellikle izleyicilerden bu numaranın aranmasını isteyerek galeri mekânındaki izleyiciyi gerçek mekânla bir araya getirmiştir. Fotoğrafta durdurulmuş gibi görünen çevresel bir olayı, buzulların erimesi esnasında çıkarmış olduğu seslerin izleyicide uyandırdığı etkileşim sayesinde daha iyi şekilde anlatabilmiştir.

Resim 9. Katie Paterson, Vatnajökull sesi, 2007/8.

Sanatçılar, atık problemine dikkat çeken eserler üretmişlerdir. En etkili ifade yöntemlerinden olan sanat eserleri ekolojik dengenin korunmasına yönelik olumlu bir tutumun gelişmesi ve toplumsal bilincin oluşması açısından etkilidir. Dünyanın farklı ülkelerinden sanatçılar doğanın zarar görmesinin önüne geçebilmek için eserleriyle kendilerini ifade etmeye çalışmışlardır (Çınar, 2019, s. 214). Atık sorununa dikkat çeken sanatçılardan biri olan Aurora Robson plastik atıkları olduğu gibi kullanmayıp formlarını değiştirerek enstalasyonlar üretmiştir. 2008 tarihli 'The Great Indoors (Devasa İç Mekanlar)' (Resim 10.) isimli eserinde plastiklerin yeniden kullanım fikrinden yola çıkarak plastik atıkları kendi dilinde yorumlamıştır. (Sevim ve Tan, 2020, s. 166). Sanatçı atık problemlerinin önüne geçmek adına kendi metaforunu atıkların mevcut formlarının dışında yeniden şekillendirerek galeri mekânına yerleştirme yapmıştır. Plastik atıklar ile izleyicisinin gezinme alanları içerisinde büyüleyici bu metaforu yorumlaması istenmiştir.

Resim 10. Aurora Robson 'The Great Indoors', 2008.

Olafur Eliasson "New York Şehir Şelaleleri" adlı eserinde doğal olanın yerini hiçbir zaman yapay olanların tutmayacağı mesajını izleyicilere aktarmıştır. Bu eserde sanatçı yapay bir şelale oluşturarak aslında doğal su kaynaklarının önemini vurgulamıştır (Resim 11.) (Yayan ve Han, 2022, s. 27). Sanatçı New York'da dört önemli kamusal alanda doğal bir olayı kentsel tasarıma uygun olarak çevre dostu yöntemlerle kamu sanat projesi olarak tasarlamıştır. Özellikle yenilebilir kaynaklar kullanan sanatçı doğallığın daha değerli olduğunu ve doğal kaynaklara önem verilmesi gerekliliğini izleyiciye aktarmak istemiştir.

Resim 11. Olafur Eliasson, Newyork City Waterfalls , Brooklyn Köprüsü Newyork, 2008 (Fotoğraf: Julienne Schaer)

Sürdürülebilirlik kavramı son yıllarda toplumun odak noktalarından biri haline gelmiştir. Çevre kirliliğinden duyulan endişe diğer alanlarda olduğu gibi sanatın ve sanatçının eser verme sürecini etkilemiştir. Yaşanan endişeye kayıtsız kalmayan sanatçılar hem malzeme kullanımında hem de mekânsal iyileştirmeler ile insanın, çevrenin bir parçası olduğuna dikkat çekmektedirler. Özellikle doğayla bütünlük içinde yaşamaya çalışılması gerektiğinden yola çıkan sanatçılar, sanatın iyileştirici ve bütünlleştirici yönünü kullanmaktadırlar. Bu bağlamda çalışan sanatçılardan olan, Sayaka Ganz atık malzemeler ile gerçekleştirdiği eserlerinde çevrenin korunmasına yönelik mesajlar vermektedir. Ambalajların çevreye olan etkilerine odaklanan Japon heykeltıraş Sayaka Ganz' "Emergence II" (Resim 12.) adlı eserinde iki at heykelini atık malzeme kullanımı ile inşa etmiştir. Bu heykellere yakından bakınca birbirinden ayrı farklı atık malzemelerinin bir araya getirilmesi ile oluşturulduğu görülmektedir (Kayahan ve

Çevik, 2021, s. 8-10). Çevre kirliliğın önemli sebeplerinden bir olan atık sorununa dikkat çekmek isteyen sanatçı atıkları malzeme olarak kullanmıştır. Özellikle çevreye en çok zarar veren atıklardan biri olan plastikleri doğadan ayıklayarak figüratif formlardan çeşitli heykeller oluşturmuştur. Bu eserleri galeri mekanı gibi özel bir alanda izleyiciyle buluşturarak çevre konusunda daha duyarlı olunması gerektiğini aktarmıştır.

Resim 12. Sayaka Ganz, Emergence II, 2013 Geri kazanılmış plastik nesnelere, boyalı alüminyum ve çelik armatür, donanım, tel, kablo bağları,183cm x 213cm x 213cm.

Atık sorununa yönelik farkındalığı artırmak amacıyla Alejandro Durán "Washed Up" (Resim 13.) projesini gerçekleştirmiştir. Sanatçı Dünyanın dört bir yanından karaya çıkan renkli plastikleri toplamaya başlamıştır. "Washed Up" Projesi, Meksika'nın Karayip kıyılarına vuran uluslararası atıklar ile gerçekleştirilen enstalasyon ve fotoğraf projesidir. Alejandro Durán'ın öncülüğünde gerçekleşen "Washed Up" projesi fotoğraf, enstalasyon ve video çalışmaları ile tüketimin çevre üzerindeki olumsuz etkilerini aktarmaktadır. Proje; çevresel farkındalık yaratma, tüketim ve atık arasındaki ilişkiyi farklı bir bakış açısıyla ele almayı amaçlamaktadır. Bu proje ile sanatçı, Meksika'nın en büyük koruma alanı ve UNESCO Dünya Mirasında yer alan Sian Ka'an sahilinde karaya vuran, altı kıtada bulunan elli sekiz ülkeden ve bölgeden gelen plastik atıkları toplamıştır. Sanatçı uluslararası atık birleşimini, mekâna özgü tasarımlar ile plastik kirliliği sorununu ele almaktadır (Çınar, 2019, s. 208). Sanatçı kullandığı atık malzemeler ile hem doğal hem de yapay görünümü bir araya getirerek düzenlemeler yapmıştır. Atıkları bölgenin formuna göre düzenleyen sanatçı toplumu plastik atık kirliliği soruna karşı uyarmak için estetik, rahatsız edici ve düşündürücü bir proje ile çevresel farkındalığı artırmaya çalışmıştır.

Resim 13. Alejandro Durán, 2014, "Washed Up" Shoots.

Pam Longobardi ise 2006 yılında ekolojik dengenin bozulduğunu sanat aracılığıyla ifade etmek için Drifters (sürüklenmişler) projesini başlatmıştır. Bu projenin temel amacı

okyanusun yükselen sıcaklık seviyelerinden dolayı azalan balık sayısı ve mercanların zarar görmesine karşı başlayan mücadelede farklı alanlarla iş birliğini sağlamaktır. Sanatçı plastik atıklarla mücadelenin sınırlar içerisinde değil tüm dünyada ortak bir şekilde gerçekleşmesi gerektiğini düşünmektedir. (Resim 14.) (Çınar, 2019, s. 213). Denizdeki canlıların zarar görmesini çevre kirliliği ile ilişkilendiren sanatçı plastik atıklarla mücadele etmenin gerekliliği üzerinde durmaktadır. Plastik kirliliğinin deniz canlılarına verdiği zararı göstermek isteyen sanatçı plastik atık kirliliğine çözüm bulunması gerektiğini vurgulamaktadır.

Resim 14. Pam Longobardi, 2014, "Bounty, Pilfered"

İnsanlar doğanın bir parçası olarak çevreyle uyumlu bir şekilde yaşamalıdır. Sanat için de doğa bir esin kaynağıdır. Geçmişten günümüze kadar sanatçılar eser üretirken doğadan ilham almışlardır. Farkındalık yaratmak için ise atık nesnelere bir malzeme olarak değerlendirilmiştir. Atık sorununa dikkat çekmek için Kübistler farklı malzemeleri sanat nesnesine dönüştürmüştür. Bu doğrultuda otobüs bileti, muşamba ve gazete parçalarının tuvale yapıştırılması atık malzemelerin sanatla bir araya gelmesinde yol gösterici bir çalışma olmuştur (Yücel, 2020, s. 32). İnsanların günlük hayatta kullandığı ve geri dönüştürmediği plastiklerle yerleştirme sanatı yapan Luzinterruptus plastik atık sorunu ele almıştır. Labirentlere yerleştirilen plastikler ısının da etkisiyle yaydığı koku ile katılımcıları rahatsız etmiştir. Aslında izleyicinin rahatsızlık duyduğu koku çevresel bir farkındalığın oluşumunda etkili olmuştur. (Resim 15) (Karaca, 2018, s. 239). Sanatçı kamusal alanda labirent bir formdan oluşan plastik atıklardan oluşturulmuş bir enstalasyon ile izleyicinin eserin bir parçası olarak katılımını sağlayıp farkındalık yaratmaya çalışmıştır. Çalışmada ısının etkisiyle meydana gelen kötü kokular insanları rahatsız etmekte, labirent formlar ise insanların alanı terk etmesini biraz daha güç kılmaktadır. Bu durum karşısında ise insanlar kötü kokudan rahatsızlık duyup atıkların geri dönüşüme kazandırılmasının önemini daha iyi görebilmektedirler.

Resim 15. Luzinterruptus, Plastik Atık Labirenti, 2014, Madrid.

Olafur Eliasson "Ice Watch (Buz Saati)" (Resim 16.) eseriyle günümüzün en önemli çevresel sorunlarından iklim krizi ve küresel ısınmadan dolayı kutuplardaki buzulların erimesine dikkat çekmiştir. Buzulların erimesine dikkat çekmek isteyen sanatçı verdiği eser ile insanları çevre sorunlarıyla yüzleştirmektedir. Sanatçının meydana buz kütleleri yerleştirmesi zamana vurgu yapmaya yöneliktir. Zaman ile eriyen buz kütleleri ile karşı karşıya kalan izleyiciler yüksek etkileşimli bu mekânda çevresel duyarlılığının artmasına katkıda bulunmuştur (Yayan ve Han, 2022, s. 30). Sanatçı izleyicinin çevresel sorunların farkına varmasını ve sorunların çözümünde hızlı hareket edilmesi noktasında zamana vurgu yapmaktadır. Buz kütlelerini yerleştirdiği mekan içerisinde gezen izleyicilerin zaman içerisinde erimenin gerçekleştiğini doğrudan görmesi ile iklim krizi ve küresel ısınma gibi konulara dikkat çekmeye çalışmıştır.

Resim 16. Olafur Eliasson, Ice Watch, 2014

Çevreye duyarlılık gösteren Katrin Thorvaldsdottir eserlerinde temel malzeme olarak deniz yosunlarını kullanmaktadır. İzlandalı sanatçı malzeme olarak kullandığı deniz yosunu ile deneysel olarak nitelendirilebilecek çalışmalar üretmiştir. Sanatsal ifade aracı olarak kullandığı deniz yosunları ile organik malzemenin kullanımına teşvik eden sanatçı yaptığı maske çalışmalarıyla dikkat çekmiştir. Gelecek nesillerin de doğaya saygı duyması noktasında deniz yosunu kullanımı hakkında bilgi edinmesi açısından Emblamar Stüdyosu'nu kurmuştur. Bu stüdyoda organik malzeme işleniş hakkında elde edilen bilgiler ve deneyimler gelecek nesillere aktarılmaktadır (Kayahan ve Çevik, 2021, s. 4). Sanatçı maske çalışması ile organik malzeme seçiminin çevresel etkilerine vurgu yapmaktadır. Organik malzemenin çevresel etkilerine değinen sanatçı yapılacak olan çalışmalarda malzeme seçimine dikkat edilmesi ve çevreyi göz önünde bulundurarak hareket edilmesinin gerekliliğini gelecek nesillere aktarmaktadır. Kurduğu stüdyo ile deniz yosunu gibi malzemelerin kullanım alanları hakkında bilgi edinilmesine katkı sağlamıştır. Organik malzemeyi sanatsal ifade aracı olarak seçen sanatçı yeni mesaj verme biçimlerini topluma kazandırması ile insanları doğayla uyumlu çalışmaya yönlendirmektedir.

Resim 17. Katrin Thorvaldsdottir, Maske ,2015

Andy Goldsworthy'nin eserleri ise doğayı korumak ve çevreyle iyi ilişki kurmayı amaçlamaktadır. Sezgiselliği ve doğaçlamayı yöntem olarak kullanan Goldsworthy, doğanın nesneleştirilmesine ve ondan uzaklaşmaya direnmektedir. Sanatçıya göre hem doğal malzemeler hem de insan bedeni canlı, aktif ve sonsuz değişkenlikle doludur (Shobeiri, 2021, s. 24). Goldsworthy; taş, kum, kil, rüzgar, ışık, yapraklar, tüyler, çubuklar, çiçekler, bitkiler, kar, buz gibi doğal nesnelere yanı sıra gelgitler ve don gibi doğa olaylarını çalışmalarında kullanmaktadır. Goldsworthy element akışlarını göz önünde bulundurmaktadır. Goldsworthy için temel bir performans doğanın içinde ve doğayla birlikte gerçekleşen bir süreçtir. (Resim 18.) (Levan, 2005, s. 121). Doğa ile insanın uyum içerisinde yaşamasının önemine değinen ve doğanın döngüsünü yansıtan çalışmalar üreten sanatçı doğadaki rutin işleyiş sürecini, zaman ve yaşam kavramları üzerinden ele almaktadır. Doğanın kendi hammaddeleri olan taş, kil, toprak, gibi organik malzemelerle yeni form sorgulamaları yaparak doğayı korumayı simgeleyen eserler üretmektedir. Bu çalışmada da doğadan arta kalan ağaç parçalarında yaban hayatı için bir yuva formu oluşturmaya çalışmıştır.

Resim 18. Andy Goldsworthy, "Roof", Arazi Sanatı, 2017

Goldsworthy doğanın ritmini, döngüsünü ve evrelerini sabırlı ve özverili bir şekilde incelemektedir. Bulunduğu çevrede yer alan doğal malzemelerden geçici yapılar oluşturmakta ve daha sonra bunları doğanın geri kazanması ve dönüştürmesi için bırakmaktadır. Bu doğal malzemeleri sanatın alanı içerisinde çekici kılan unsurlar ise yaratıcı müdahaleler içermeleri ve izleyicide geçici de olsa eserin nasıl ortaya çıktığı merakını uyandıran estetik etkidir. Biten bir iş, esinti ya da gelgit onu bozmadan önce birkaç gün kadar uzun ya da bir dakika kadar kısa bir süre dayanabilmektedir. Bu süreç hafıza ve geçicilik sorunlarını gündeme getirmektedir. Bu doğrultuda fotoğrafçılık Goldsworthy'nin eserleri için hayati önem taşımaktadır. Çünkü eserlerinin birçoğunun

sınırlı bir ömrü vardır. Çalışmalarının çoğu galerilerde ya bir dizi görüntü olarak ya da tamamlanma aşamasındaki çalışmaları fotoğraf biçiminde sergilenmektedir. Goldsworthy, eserlerini izleyiciye ulaştırmak için mekanik olarak kaydetmektedir. Fotoğraflar, tamamlanmış ama geçici olan sanat eserlerine kalıcılık kazandırmaktadır (Bhana ve Stevens, 2014, s. 125-126).

Çevre tahribatının en önemli sebeplerinden biri de orman yangınlarıdır. Mehmet Kavukçu Erzincan'da gerçekleştirdiği "Ormanlar-Yangınlar" (Resim 19.) adlı performansında günümüzde ormanların yok olması ile doğal afetlerin verdiği zararların çoğalmasına dikkat çekmiştir. Bu doğrultuda ormanda yanan bir ağacı sırtına alarak sürükleyen sanatçı insanlarla yangın felaketindeki ortaya çıkan zarara dikkat çekmeye çalışmıştır. Sanatçı yanan ağacı sırtında taşıyarak doğanın korunması gerektiğine vurgu yapmış ve taçlandırma simgesi ile ağacı ters yerleştirerek performansını tamamlamıştır (Gürpınar vd., 2023, s. 14). Sanatçı bu performans çalışması ile aslında yanmış bir ağacın yerine kendini koyarak ormanların tahribatından duyduğu acıyı insanların arasında gezinerek göstermeye çalışmakta, insanlara doğanın tahrip edilmemesi ve doğa ile iç içe zarar vermeden yaşamanın mesajını iletmektedir. Ayrıca dolaylı ya da dolaysız olarak zarar verilen doğadaki canlı ve cansız her detayın sürdürülebilirlik açısından önemli olduğuna işaret etmektedir.

Resim 19. Mehmet Kavukçu, 2019, Ormanlar- Yangınlar, Performans, Erzincan.

Yeni çağda ekolojik çevre inşasının vazgeçilmez bir parçası olan sanat, doğanın korunmasında önemli bir rol oynamaktadır. Sanat aracılığıyla gerçekleştirilen faaliyetler, çevrenin korunmasına ve yeşil kalkınmayı teşvik etmekte ve ekolojik medeniyet inşa etme görevini üstlenebilmektedir. Dolayısıyla sanatçılar, küresel ısınma sorununa dikkat çekerek, insanları daha dikkatli olmaya yöneltebilmektedir. Böylece küresel ekolojik çevre inşası ve çevre koruma sorunlarının iyileştirilmesine katkıda bulunabilmektedir. Doğaya duyarlı sanatsal faaliyetler kaynakları korumakta, kirliliği maksimum ölçüde azaltmakta, insanlara sağlıklı, yaşanabilir ve verimli alanlar sağlamaya çalışmakta, sanatın ortaya çıkmasındaki tüm yaşam döngüsünde doğayla uyumlu şekilde hareket etmektedir (Yang vd., 2023, s. 210-211).

Sanat alanında doğaya duyarlı faaliyetler ve ekolojik sanat üretimleri ile çevre ve insan arasındaki etkileşime katkıda bulunma, çevreye verilen zararı sanatsal bir dil ile ifade etme, küresel sorunlara yerel çözüm sistemleri önererek ekolojik sorunlar açısından toplumun bilincini yükseltme noktasında disiplinler arası yaklaşımlar benimsenmiştir.

Ekolojik sanat çerçevesinde eser veren sanatçılar çevre sorunları ilgili doğrudan ve dolaylı mesaj vermeyi tercih etmişlerdir (Mamur, 2017, s. 1007). Ekolojik tasarımlar, yeşil çevrenin korunmasını ve sürdürülebilir kalkınmayı savunmayı amaçlayan bir konsepttir. Ekolojik tasarımlar birleştirici roller üstlenmektedir. Bu tür tasarımlar tasarım öğelerinin beşerî, çevre, kültür gibi yönlerini birleştirmektedir (Jiang ve Wang, 2022, s. 1). İklim değişikliği, küresel ısınma, enerji sorunları gibi dünyanın karşı karşıya olduğu sorunlar ile başa çıkabilmek için çevresel farkındalık oluşturmak önemli bir çözüm önerisidir. Bu süreçte sanatçıların ürettikleri eserler ile verdikleri mesajlar izleyicilerini çevre konusunda düşünmeye yöneltmektedir (Akdere ve Atlı, 2023, s. 183). Sanatçılar eserlerinde doğayı işlemekte kimi zaman ise mekân olarak doğadan faydalanmaktadır. 1960'ların sonlarından itibaren başlayan çevresel duyarlılık ve üretilen eserler ekolojik sanat kavramının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu alan sanatçı ve doğa arasındaki etkileşim ile çevre bilinci oluşturulması ve çevresel sorunlara dikkat çekmeye çalışmaktadır. Ekolojik sanatla birlikte sanatçılar farklı malzeme kullanımına yönelmiş ve çevresel bir bakış açısıyla hareket etmiştir. Doğa sanatçıları için bir malzeme olarak, sanatçının yeniden şekillendirme ile çevresel mesajlar iletebilmektedir (Yüksel ve Yüksel, 2022, s. 1781).

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma sanatın iyileştirici ve bütünleştirici rolü üzerinden permakültür kavramını ele almayı amaçlamaktadır. Doğa; insanı yöneten, yönlendiren, cesaretlendiren, yeteneklerini ortaya çıkartan bir doktor gibidir. Bu yüzden insanda doğa ile tam uyumlu ve barışık yaşayabilmelidir. Çevreye verilen zararın önüne geçilebilmesi için öncelikli olarak toplumun doğayla uyum içerisinde yaşama gerekliliğinin farkına varması gerekmektedir. İnsanlar yaşamlarının vazgeçilmez bir parçası olan doğal kaynakların verimli kullanımı ve doğa ile uyumlu bir şekilde yaşamak için hareket etmelidirler. Doğayla uyumlu bir şekilde yaşamın sürdürülmesi ise permakültür kavramı ile izleyiciye aktarılabilir. Sanat, permakültür doğrultusunda çevreye karşı duyarlılık oluşturarak iyileştirici ve bütünleştirici bir rol üstlenmektedir. Doğanın kendi iç döngüsü, zaman içerisinde kendini iyileştirmesi ve insan hayatındaki yeri sanatçıların eserlerine yansımaktadır. Sanatçılar çevrenin gördüğü zararın sesi olarak eserlerinde kaygılarını resmederek duyarlılık göstermektedirler. Permakültür açısından sanatçıların üretmiş olduğu eserleri ele aldığımız zaman kamusal anıt olarak inşa edilen Olafur Eliasson, "Newyork City Waterfalls" çalışması sanatın bütünleştirme yönünü daha çok ön plana çıkarmaktadır. Çevreye duyarlı ve su yaşamına uygun şekilde inşa edilen proje ile şehir hayatında doğallığı görme fırsatı sunulmaktadır. Organ yangınları gibi çevreye zarar veren olaylara tepki göstermek, doğanın parçalarına özen göstermek adına gerçekleştirdiği "Ormanlar- Yangınlar" performans ile Mehmet Kavukçu, doğanın en etkileyici öğelerinden biri olan ağacı sırtında taşıyarak gereken özenin gösterilmesi açısından mesaj vermektedir. Katie Paterson, "Vatnajökull Sesi" adlı çalışması ile çevrenin gördüğü zararı etkileşimli bir ortam oluşturarak izleyicilere aktarmıştır. Bu çalışmasında aktif katılım gösteren izleyicinin buzulların erime sesini duyması ile çevresel duyarlılık açısından kişisel bir deneyim yaşanmaktadır. Kutuplardaki buzulların erimesini ve iklim değişikliğine dikkat çeken diğer bir sanatçı ise Olafur Eliasson' dur. Sanatçı "Ice Watch" çalışması ile kamusal bir alanda zamana dikkat çekmeye çalışmıştır. Hızlı bir şekilde gereken önlemlerin alınmasını ve çevresel duyarlılık gösterilmesini sağlamaya yönelik bir eser üretmiştir.

Sanatçılar insanların çevreye verdikleri zararın sonuçlarını izleyiciye aktarmak için ise doğanın hissettiği acıyı empati dili ile yansıtmaktadırlar. Sanatın iyileştirici rolünü eserleriyle vurgulayan Giuseppe Penone ise boğazı sıkılan bir insanın yaşayabileceği acıyı ağaç ve çelik el dökümü el aracılığıyla izleyenlere aktarmıştır. Sanatçı hissedilen acıyı çevre endişesi ile örtüştürerek doğa ile insanın uyum içerisinde yaşamaya gerektiğine dikkat çekmiştir. Zaman içerisinde doğanın kendi döngüsü sayesinde ağacın gövdesi metalin etrafında kalınlaşması, doğanın iyileştirici yönünü de ön plana çıkarmaktadır. Ağaç formu üzerinden doğanın işleyişini ele alan sanatçı eserleri ile doğanın kendini iyileştirdiği gibi insanlara da olumlu geri dönüşler yaptığını aktarmaktadır. Çevrenin zarar görmesinden rahatsızlık duyan Edvard Munch, “Çılgılık” tablosu ile doğanın sesi olarak kendini ifade etmiştir. Bu çalışması ile doğanın gördüğü zararın psikolojik etkenlerine değinen sanatçı iyileştirici bir rol üstlenerek topluma mesaj vermektedir. Sanatçılar aşırı tüketimin çevre üzerindeki etkilerini ortaya koymak ve bilinçsiz şekilde gerçekleşen tüketimin sonuçlarını göstermek için ise dijital araçlar ile dikkat çekmeye çalışmaktadırlar. Tüketimin çevre üzerindeki etkilerini LED ışıklar ve projeksiyon cihazı ile iletme çalışan Jenny Holzer’ın “PROTECT ME FROM WHAT I WANT (BENİ İSTEDİĞİM ŞEYDEN KORU)” adlı çalışması tüketimin düşünerek gerçekleşmesine teşvik etmektedir. Aşırı tüketimin etkilerini dijital olarak sergileyen sanatçı sanatın iyileştirici rolünü düşündürmektedir.

Atıkların geri dönüşüme kazandırılması, doğayla uyumlu tasarımlar, kaynaklarının verimli kullanılması gibi konulara önem veren permakültürün yansımaları sanatçıların doğayla işbirliği ve uyumlu işleyişi resmettikleri çalışmalarda görülmektedir. Doğanın kendine özgü işleyişini gözlemleyen sanatçılar ekolojik sistemin tüm parçalarını inceleyerek permakültür ile çevreye duyarlı şekilde hareket etmede topluma duyarlılık kazandırmaktadırlar. Permakültürün doğayla işbirliği ve denge içerisinde yaşama hedefi sanatçıların eserlerinde de geri dönüşüm, endişe, duyarlılık, atık sorununa dikkat çekme olarak görülmektedir. Kaynakların korunması ve atıkların temizlenmesi ile doğanın kendine has döngüsünün devam etmesinin toplum için kazanımlarını yansıtmak isteyen sanatçılar eserlerinde geri dönüşümü, iyileştirmeyi, işlevselliği ön plana çıkarmaktadırlar. Mel Chin “Revival Field” adlı çalışması ile zarar gören doğanın iyileşmesi için belirli bir alanda çalışma yaparak ekolojik bir şekillendirme gerçekleştirmiştir. Böylece kirlenmiş toprağı arındıran sanatçı tekrarlanan çalışmalar ile çevre düzenlemesi yaparak çevre kirliliğine disiplinler arası başarılı bir işbirliği ile çözüm bulmaya çalışmıştır. Plastik atk sorununu ele alan sanatçılar farkındalık yaratmak için izleyiciyi eserin bir parçası haline getirerek etkileşimli ortamlarda çevre kirliliğinin etkilerini doğrudan hissettirmektedirler. Atık sorununa dikkat çeken Aurora Robson “The Great Indoors” adlı çalışması ile plastik atıklara farklı formlar vererek yeniden yorumlamıştır. Yeniden kullanım düşüncesinden hareket eden sanatçı atıkları doğru bir şekilde yönetmek için daha uygun ve sistematik yöntemler geliştirmenin önemine değinmektedir. Pam Longobardi Bounty, “Pilfered” çalışması ile plastik kirliliğinin deniz canlıları üzerindeki etkisini ele almıştır. Bu çalışma ile plastiğin deniz canlıları üzerindeki olumsuz etkilerini ortaya çıkaran sanatçı bu kirlilikle mücadele edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Alejandro Durán, “Washed Up” çalışması ile plastik kirliliği konusunda farkındalığı artırmak için çevresel sanat ve enstalasyon projesi üretmiştir. Atık sorununa sanatın iyileştirme özelliğinden yaklaşan diğer bir sanatçı olan Sayaka Ganz, “Emergence II” çalışması ile geri kazanılmış plastik nesnelere, boyalı alüminyum ve çelik armatür ile gerçekleştirdiği çalışması ile atıkları bir araya getirerek yeni nesnelere üretmektedir.

Çeşitli atıkların bir araya getirilmesiyle oluşturulan heykeller malzeme seçimi ile çevre bilincinin ve korunmasının önemini yansıtmaktadır. Malzeme seçimi ile çevresel farkındalık yaratmaya çalışan Katrin Thorvaldsdottir “Maske” çalışması ile deniz yosununun bir malzeme olarak nasıl kullanılacağını, sanat açısından organik malzeme kullanarak çevreye zarar vermeden eser üretmeye çalışmıştır. Luzinterruptus, “Plastik Atık Labirenti” çalışması ile plastik atık sorununa insanların daha çok duyarlılık göstermesi için labirent şeklinde oluşturduğu alanlarda plastiğin yanması ile oluşan kokuyu insanların hissetmesini sağlamaktadır. Böylece plastik atık çalışmasında plastik ile ısının bir araya gelişinin rahatsız edici kokusu çevre endişesini artırmaktadır.

Malzeme seçiminin çevre üzerindeki etkilerini yansıtmada noktasında ise organik malzeme kullanımına, doğadan ilham alarak eserler üretmeye değinen sanatçılar toplumu doğal işleyişi gözlemlemeye yönlendirmektedirler. Roberth Smithson’ un “Spiral Jetty” çalışması ile çevre kirliliğinin doğa üzerindeki etkisini gözler önüne sermiştir. İnsan ihtiyaçlarının karşılanması noktasında çevresel duyarlılık gösterilmesine değinen sanatçı girdap formu ile alandaki doğal malzemeleri kullanarak çevrenin aktif işleyişinden eserin etkilenmesine çalışmıştır. Çevre sanatçının çalışmasında aktif etken olarak eseri farklı formlara sokabilmektedir. Doğal süreçlerden etkilenen çalışma ile sanatçı sanatın iyileştirici etkisini ifade etmiştir. Andy Goldsworthy’ un ise mekana özgü eserler üreterek, doğada bulduğu nesnelere kullanmakta ve onları yeniden düzenlemektedir. Doğayı ilham kaynağı ve malzeme olarak kullanan sanatçı bilinen malzemeleri yeniden düzenleyerek izleyicileri doğaya farklı bir gözle bakmaya yönlendirmektedir. Lynne Hull, ise “Lightning Raptor Roost” çalışması ile doğadaki organik forma eserlerinde yer vererek yaban hayatın devamlılığı açısından yerler hazırlamıştır. Sanatın bütünleştirici rolü üzerinden mesaj veren sanatçı bir arada yaşayabilme ve uyum içerisinde yaşamın sürdürülebilirliğine yönelik eserler üretmektedir.

Bu çalışmada sanatın mesaj dili üzerinden permakültüre katkı sağlayan çeşitli sanatçılar ve eserleri incelenmiştir. Bu doğrultuda tasarım aşamasında kaynak tüketimlerini daha asgariye çekerek dijital bir sistem üzerinden düşünceler projelendirilebilir. İzleyicisine dijital medya aracılığı ile ulaştırılabilir. Maliyet, zaman, malzeme, mekân göz önünde bulundurularak daha planlı üretimler yapılabilir. Sanatçılar doğanın döngüsünü ve insan yaşamındaki rolünü eserlerinin yanı sıra üretim süreçlerinde de göstermeye çalışabilirler. Bu bağlamda yeşil teknoloji açısından sanat eserleri üretilebilirler. Malzemeler açısından ise öncelikli olarak geri dönüşüm malzemelerini kullanabilir. Yenileyici tasarımları izleyicilerle buluşturulabilir. Tasarlanan ürünün malzemesinin gelecekte doğada bırakacağı iz göz önünde bulundurulabilir. Boyanmış malzemenin yeniden boyanmak yerine eskidiği görüntü yeni bir tasarım dili olarak ele alınabilir. Özellikle sürdürülebilirliğe atıfta bulunmak için dayanma gücü yüksek ürünler seçilebilir.

Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Benzerlik Taraması	Yapıldı – İthenticate
Etik Bildirim	itobiad@itobiad.com
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Yazar Katkıları	Çalışmanın Tasarlanması: 1. Yazar (%60), 2. Yazar (%40) Veri Toplanması: 1. Yazar (%60), 2. Yazar (%40) Veri Analizi: 1. Yazar (%60), 2. Yazar (%40) Makalenin Yazımı: 1. Yazar (%60), 2. Yazar (%40) Makale Gönderimi ve Revizyonu: 1. Yazar (%60), 2. Yazar (%40)
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Plagiarism Checks	Yes - İthenticate
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	itobiad@itobiad.com
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Author Contributions	Design of Study: 1. Author (%60), 2. Author (%40) Data Acquisition: 1. Author (%60), 2. Author (%40) Data Analysis: 1. Author (%60), 2. Author (%40) Writing up: 1. Author (%60), 2. Author (%40) Submission and Revision: 1. Author (%60), 2. Author (%40)

Kaynakça / References

- Akdere, B., & Atlı, İ. (2023). Ecological art in the context of sustainable art: Sürdürülebilir sanat bağlamında ekolojik sanat. *Journal of Management and Educational Sciences*, 2(3), 179-186.
- Akhtar, F., Lodhi, S. A., Khan, S. S., & Sarwar, F. (2016). Incorporating permaculture and strategic management for sustainable ecological resource management. *Journal of Environmental Management*, 179, 31-37.
- Akkol, N. (2018). Değişen doğa algısı ve armağan etme bağlamında ekolojik sanat. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 7(44), 421-427.
- Arıkan, H. (2021). İnsan ve doğa ekseninde ekolojik sanat. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 7(1), 76-87.
- Aydın, İ., & Zümrüt, Y. (2013). Doğa ve sanat ekseninde farklı yaklaşımlar. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 4(4), 53-78.
- Bayraktar, A. (2021). Işık estetiği üzerinden Jenny Holzer sanat pratiklerine dair bir değerlendirme. *Journal of Academic Social Science Studies*, 14(84), 57-75.
- Bhana, P., & Stevens, I. (2014). Zen and the art of artmaking: Goldsworthy and Kapoor. *South African Journal of Art History*, 29(2), 120-134.
- Cançat, A. (2018). POP sonrası POP; NEO POP. *Art-Sanat Dergisi*, (9), 323-335.
- Centemeri, L. (2020). Health and the environment in ecological transition: the case of the permaculture movement. In *Making Sense of Health, Disease, and the Environment in Cross-Cultural History: The Arabic-Islamic World, China, Europe, and North America* (pp. 309-331). Cham: Springer International Publishing.
- Cherdymova, E. I., Prokopyev, A. I., Karpenkova, T. V., Pravkin, S. A., Ponomareva, N. S., Kanyaeva, O. M., ... & Anufriev, A. F. (2019). Ecoart therapy as a factor of students' environmental consciousness development. *Ekoloji Dergisi*, (107), 687-693.
- Çakıroğlu, E. (2022). Antroposen çağında ekolojik sanat: David Buckland, Terike Haapoja ve Mel Chin'in ekolojik sanat projeleri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(1), 24-39.
- Çınar, S. (2019). Ekolojik sanat projeleri'nde okyanus atıklarının sanatsal nesnelere dönüşümü. *Uluslararası Disiplinlerarası ve Kültürlerarası Sanat*, 4(9), 203-215.
- Dokuzlar, B. K. (2018). Çevresel bir yaklaşım doğrultusunda sanat ve tasarım çalışmaları. *Medeniyet Sanat Dergisi*, 4(1), 33-52.
- Fiebrig, I., Zikeli, S., Bach, S., & Gruber, S. (2020). Perspectives on permaculture for commercial farming: aspirations and realities. *Organic Agriculture*, 10, 379-394.
- Gürpınar, Ö., Demir, A., & Harmancı, A. (2023). Entropi ekseninde çevre sorunları ve doğa-sanat-sanatçı ilişkisi. *Jia Journal, Uluslararası Sanat ve Sanat Eğitimi Dergisi*, 6(12), 1-19.
- Hirschfeld, S., & Van Acker, R. (2021). Ecosystem services in permaculture systems. *Agroecology and Sustainable Food Systems*, 45(6), 794-816.

- İlden, S. Y., & Tufan, M. M. (2020). Andy Goldsworthy eserlerinde kendiliğindenlik olgusu. *Sanat Dergisi*, (36), 63-76.
- Jiang, Z., & Wang, F. (2022). Study on environmental art design based on ecology concept. *Journal of Sensors*, 1-8.
- Karaca, G. (2018). Etkileşimli ve katılımcı sanat bağlamında sanat ve ekoloji ilişkisi. *Türkiye Lisans Üstü Çalışmalar Kongresi Bildiri Kitabı*, 3(7), 231-242.
- Karaçalı, B. (2018). Sesin görüntüsü/görüntünün sesi. *MSGSÜ Sosyal Bilimler*, (17), 56-67.
- Kayahan, Z., & Çevik, N. (2021). Çevre bilinci bağlamında sürdürülebilir sanatsal dil. *Akademik Sanat*, (14), 1-11.
- Kılıç, A., & Şener, N. (2022). Kamusal alanda sanatın dijitalleşmesi ve mekân algısı. *STAR Sanat ve Tasarım Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 187-197.
- Kıral, M. K., & Paç, D. G. (2022). Sanat ve mekân ilişkisini biyomimikri üzerinden okumak: Tomás Saraceno'nun ağları. *Akademik Sanat*, (17), 138-156.
- Korže, A. V. (2018). Permaculture for sustainable life style. *International Journal of Inspiration & Resilience Economy*, 2(2), 34-39.
- Kozlu, D. (2013). Andy Goldsworthy ile doğaya dokunmak. *Journal of International Social Research*, 6(25), 356-363.
- Lapoutte, A. (2020). The problem is the solution: Can permaculture management regenerate social economy enterprises?. *Annals of Public and Cooperative Economics*, 91(3), 479-492.
- Levan, M. (2005). Elemental spaces, elemental performances. *Performance Research*, 10(4), 120-127.
- Mamur, N. (2017). Ekolojik sanat: çevre eğitimi ile sanatın kesişme noktası. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(3), 1000-1016.
- McLennon, E., Dari, B., Jha, G., Sihi, D., & Kankarla, V. (2021). Regenerative agriculture and integrative permaculture for sustainable and technology driven global food production and security. *Agronomy Journal*, 113(6), 4541-4559.
- Oğuz, D. (2015). Sanat perspektifinden çevre sorunları. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 5(8), 48-61.
- Özdemir, E. (2022). Ekspresyonist resimde figüratif anlayışlar ve duygusal yansımaları: Edvard Munch örneği. *International Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 8(58), 1543-1551.
- Özden, L. (2023). Çağdaş sanatta bozulan doğa. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (43), 237-271.
- Parlakalay, H. (2020). Kamusal alanda sanat ve sanat eserleri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(4), 1157-1172.
- Rothe, K. (2014). Permaculture design: on the practice of radical imagination. *Communication+* 1, 3(1), 1-18.

Ricaud, L. (2015). Permaculture patterning, a design framework for systemic transformation. *Spanda Journal Systemic Change*, 1,195-203.

Salihoğlu, E. F. (2019). Mekânın iyileştirici gücü: Mekân ve sanat etkileşiminde göçmen kampları. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(7), 252-265.

Saygi, S. (2016). Kamusal Alanda Sözcüklerle Sanat. *Sanat Dergisi*, (29), 87-99.

Sevim, S., & Tan,Ö. (2020). Plastik atıkların doğaya verdiği zararın sanattaki yansımaları ve seramik uygulamalar. *Journal of Arts*, 3(3), 159-178.

Shobeiri, A. (2021). Thinking from Materials in Andy Goldsworthy's environmental artworks. *Studies in Visual Arts and Communication*, 8(1), 15-25.

Suh, J. (2022). Permaculture principles, practices, and environmentalism. In *Sustainable Agriculture Reviews 58: Phosphorus Use Efficiency for Sustainable Agriculture* (pp. 1-23). Cham: Springer International Publishing.

Svetlana, S., Jovana, J. & Dijana, D. (2018). Energy efficiency in urban areas by innovative permacultural design. *Archives for Technical Sciences* 2018, 19(1), 65-74.

Taylor Aiken, G. (2017). Permaculture and the social design of nature. *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, 99(2), 172-191.

Uyar, S., ve Aktuğ, M.S. (2021). Guiseppe Penone eserleri üzerinden doğa ve sanat ilişkisi. *Academic Social Resources Journal*, 6(28), 1247-1255.

Üsküplü, E. M., & Polat, Z. (2019). Permakültür çocuk oyun alanları. *Adnan Menderes Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 16(2), 245-252.

Yang, S., Li, N., Wu, J., & Hua, Y. (2023). Analysis of the importance of arts and crafts in the ecological environment construction in the new era. *Ecological Chemistry and Engineering S*, 30(2), 209-218.

Yayan, G., & Han, Y. (2022). Mehmet Kavukçu ve Olafur Eliasson'un eserlerinde küresel bir sorun olan su. *International Journal of Social Science*, 6(24), 18-35.

Yücel, B. (2020). Atık malzemelerin çağdaş sanatta yansımaları. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 9(65), 31-40.

Yüksel, O. A., & Yüksel, İ. (2022). Sanat alanında değişen doğa algısı ve ekolojik sanat. *Academic Social Resources Journal*, 7(44), 1778-1784.

Görsel Kaynakça

Resim 1. <https://www.pivada.com/edvard-munch-ciglik>

Resim2.<https://gagosian.com/news/2018/05/14/giuseppe-penone-a-tree-in-the-wood/>

Resim3.<https://www.khanacademy.org/humanities/art-1010/post-war-american-art/minimalism-and-earthworks/a/smithsons-spiral-jetty>

Resim4.<https://wewastetime.wordpress.com/2018/12/01/jenny-holzer-protect-me-from-what-i-want/>

Resim5.<https://www.architecturaldigest.com/gallery/andy-goldsworthy-book-ephemeral-works>

Resim 6. <https://historia-arte.com/obras/rowan-de-un-agujero>

Resim 7. <https://art21.org/read/mel-chin-revival-field/>

Resim 8. <https://www.artdesigncafe.com/lynne-hull-art-interview>

Resim 9. <https://katiepaterson.org/artwork/vatnajokull-the-sound-of/>

Resim 10. <https://www.aurorarobson.com/the-great-indoors>

Resim 11. <https://olafureliasson.net/artwork/the-new-york-city-waterfalls-2008/>

Resim 12. <https://sayakaganz.com/plastics/emergence-ii>

Resim13. <https://alejandroduran.com/washedupphotoseries?itemId=ykfzgx2z145i55t73229oxvxv5uup1>

Resim 14. <https://artcloud.market/art/bounty-pilfered-by-pam-longobardi-i>

Resim 15. <https://www.arkitera.com/haber/atik-su-siselerinden-labirent/>

Resim16. <https://olafureliasson.net/artwork/ice-watch-2014/>

Resim 17. <https://katrinthorvaldsdottir.com/>

Resim 18. <https://www.spiritualityandpractice.com/films/reviews/view/9214/rivers-and-tides-andy-goldsworthy-working-with-time>

Resim19. <https://ebyu.edu.tr/37073-2/>